

Kolleegiumi koosolek 1982. aastal. Vasakult: Viktor Maamägi, Charles Villmann ja Harri Jänes.

FOTOD: HORISONDI ARHIIV

Tilulilu tase tarkust juurde ei anna

Ka Endel Lippmaal oli alati kiire. Temale helistamisel saime sageli vastuseks: kahjuks on nõupidamisel, ei viibi vabariigis. Ta tegi nime teaduses ja hiljem poliitikas, juhtis instituute, asutas uurimislaborid, oli aastaid TA akadeemiksekretär. Aga kui ta leidis aega, siis astus sisse ja ütles, mis ütelda oli. Ei meenu, et ta oleks meie tegemisi kiitnud või laitud, ent võis keema minna, kui miski tema töekspidamisi riivas. Nii juhtus kolleegiumi esimesel koosolekul 1967. aastal. Seal hakkas Mäe kaebama, et mõned koolilapsed ei saavat aru mõnedest Horisondis avaldatud asjadest ja küsis, kas see on normaalne. Lippmaa lükkas kohvitassi kõrvale ja tema jutu iva oli järgmine: see teema jääb päevakorda igavesest ajast igavesti, kuid tilulilu tasemel jutud teadusest ja üldse maailma asjadest ei anna kellelegi tarkust juurde.

Toimetuskolleegiumi liige Harri Jänes lõpetas 1951. aastal Tartu ülikooli arstiteaduskonna ja aega viitmata maandus Hiiul mändidest ümbritsetud Eksperimentaalse ja Kliinilise Meditsiini Instituuti. Teda tundsimeteadsime ajakirjanduses esinejana juba siis, kui Horisondi asutamisest polnud veel hiirepiuksugi kuulda. Ent ajal, mil see mõte hakkas ilmet võtma, oli Jänese haare märgatavalt laiem, ta hakkas toimetama Nõukogude Eesti Tervishoidu ja Lugejaskonnani jõudis tema raamat „Tööstushügieen“.

Sellise teeneka mehe, rahva tervise eest hoolitseja, tunnistasime kahtlemata omaks. Ka kolleegiumiliige võttis meid omaks ja nõnda sai temast Harri. Tema astus toimetusse olenemata sellest, kas me elasime kitsamalt või laiemalt, ja kunagi ei lasknud ta välja paista, et visiit on kohustuslik. Temast hoovas ühelt poolt koolipoisilikku ulakust ja teiselt poolt elujõus mehe rahu. Sellisena võis ta välja paista ka kolleegiumi kooskäimistel.

Meilt ta päris ikka, et kuidas vanker veereb, ja kiitis arutlevalt kaasa, kui kavatsesime ajakirjas mõnda uut teemat käsitleda ning aitas sobivaid kirjamehi otsida. Ent ta oli ka ise oodatud autor ja seda juba Horisondi esimestest numbritest alates. Tema ja Hans Treimanni koostööna sündis näiteks ligemale 30 kirjatükist koosnev sari „Mida sööme, mida jooime“, milles käsitletu pole kaotanud päevakajalisust tänapäevalgi. Teaduse populariseerijast isa teatepulga võttis hiljem üle tema tütar Kärt Jänes-Kapp.

Toimetuskolleegiumi kuulus veel üks, arvult juba kümnes tallinlane, Toomas Tomson. Ta tegutses Tallinna farmaatsiatehase laboris ja püüdis leida rakendusi taruvaigule. Kiviõli põlevkivikombinaadis koostööd tehes kompas ta võimalusi põlevkiviõli kasutamiseks väga nõutava pesemisvahendi saamiseks.

Ei tea miks, aga jutuhimuline keemiansener ei suvatsenud neist asjadest kõnelda ei kolleegiumi ees ega

lihtsalt omavahel. Kuuldavasti läksid need tema otsingud lõrri.

Ka kaks Tartu teadlaste esindajat

Tartu teadlasi esindasid kolleegiumis kaks meest. Neist üks oli Kubanimaal sündinud Paul Kard, kes sattus 1942. aastal rindele ja oli muu hulgas juba 1945. aastal Omski oblasti ühes keskkoolis õpetaja. Õpetas lapsi ja õppis ka ise. 1945 lõpetas ta Tartu ülikooli füüsikuna ja juhtis hiljem 21 aastat teoreetilise füüsika kateedrit. Kardi meelisuuringute esirinnas seisid teoreetiline optika, kvant- ja relatiivsusteooria, matemaatiline füüsika ning füüsika ajalugu. Kvant- ja relatiivsusteooria olemust püüdis ta oma kirjutistes avada ka Horisondi lugejatele. Mõttetöoga hõivatud mees käis kolleegiumi koosolekul vaid korra, 1967. aasta suvel. Edaspidi jõudsid tema arvamused ja ettepanekud toimetusse läbi telefonitraadi.

Teine kolleegiumis Tartut esindav mees oli psühholoog Uno Siimann. Tema häält kuulsin ma esimest ja ka viimast korda siis, kui palusin temalt nõusolekut meile nõuandjaks olla.

Nüüdseks on kõik Horisondis „kollektiivse vanaema“ rolli täitnud teadusmehed teispoosusesse siirdunud. Ehk aitavad need read heita valgust ühe toimetuse varjus olnud küljele. •

 Feodor Feodorov, Horisondi peatoimetaja aastail 1967–1988